

فصلنامه علمی (مقاله علمی-پژوهشی) جامعه‌شناسی سیاسی ایران، سال دوم، شماره
چهارم (پیاپی ۸) زمستان ۹۸، صص ۲۷۳۷-۲۷۲۱
بررسی پدیده مهاجرت از دیدگاه دانشجویان دولتی (شریف و علم و صنعت)

فاطمه قمریان^۱

سروش فتحی^۲

مهرداد نوابخش^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۴/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۲

چکیده:

مهاجرت به عنوان یکی از موضوعات محوری علوم انسانی و اجتماعی، پدیده ای است که هم در کشورهای توسعه یافته و هم کشورهای در حال توسعه صورت می گیرد با این تفاوت که زمینه های ایجاد این پدیده متفاوت است. هدف این پژوهش بررسی پدیده مهاجرت از دیدگاه دانشجویان دولتی (شریف و علم و صنعت) است. پژوهش حاضر با توجه به هدف کاربردی، و با توجه به نحوه گردآوری داده ها از نوع تحقیقات توصیفی همبستگی محسوب می شود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه شریف و علم و صنعت است که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۷۹ نفر آنها به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش برای انتخاب نمونه از روش نمونه گیری تصادفی ساده^۴ استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده ها از دو بخش توصیفی (شاخص های گرایش به مرکز و پراکندگی) و شاخص های استنباطی (همبستگی و رگرسیون) با استفاده از نرم افزار spss استفاده شد. نتایج یافته ها نشان می دهد توجه نکردن به خواسته های افراد تحصیل کرده ($r=0/85$)، نداشتن درآمد کافی ($r=0/70$)، بیکاری ($r=0/65$)، برخوردار نبودن از شغل متناسب با رشته تحصیلی ($r=0/70$)، نبود امکانات علمی- پژوهشی ($r=0/60$)، و نگرش دانشجویان به پدیده مهاجرت رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. کلمات کلیدی: دانشجویان، مهاجرت، فرصت های شغلی، طبقه اجتماعی، امید به آینده.

۱. دانشجوی دکتری جامعه شناسی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. ghamarian13291329@gmail.com

۲. دانشیار گروه جامعه شناسی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). fathi.soroush@gmail.com

۳. استاد گروه جامعه شناسی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. Mehrdad_navabakhsh@yahoo.com

۴ - Simple Random Sampling

پدیده مهاجرت یکی از مسائل مهم اجتماعی است که جامعه شناسان و محققان مسائل اجتماعی در پی یافتن متغیرهای تأثیرگذار در آن هستند. در طبقه بندی انگیزه های مهاجرتی علاوه بر عوامل ارادی که اغلب جنبه اقتصادی دارد و شامل پیدا کردن کار و کار بهتر، ایجاد مراکز صنعتی و تجاری و سایر انگیزه های شغلی است، به انگیزه های متعددی چون انگیزه های مربوط به تشکیل یا الحاق به خانوار و تغییر وضعیت زناشویی همچنین به انگیزه های سیاسی و تاریخی اشاره شده است که بخش عمده ای از آنها به دیدگاه های فرهنگی و اجتماعی افراد مربوط می شود. مهاجرت به عنوان یکی از موضوعات محوری علوم انسانی و اجتماعی، پدیده ای است که هم در کشورهای توسعه یافته و هم کشورهای در حال توسعه صورت می گیرد با این تفاوت که زمینه های ایجاد این پدیده متفاوت است. در میان افرادی که در گروه های سنی مختلف اقدام به مهاجرت می کنند، نقش جوانان به عنوان، سرمایه انسانی و اعضای فعال جامعه که بخش مهمی از نیروی کارآمد جامعه را تشکیل می دهند، همواره بسیار پر رنگ جلوه نمایی کرده است. اگرچه مهاجرت همواره در طول تاریخ و در جوامع گوناگون پدیده ای مرسوم بوده اما امروزه روند تصاعدی مهاجران به ویژه دانشجویان زنگ خطری برای پیشرفت کشورهای در حال توسعه مانند ایران تلقی می گردد (راهشخور و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۳). از میان انواع مهاجرت، مهاجرت نخبگان و فرهیختگان، به علت سودمندی این قشر از جامعه در رشد و توسعه هر کشور، بسیار اهمیت دارد. ایران دیری است که با پدیده مهاجرت نخبگان مواجه شده است. این پدیده تقریباً از دهه چهل در ایران ظهور یافته و طی این چند سال فراز و فرود چشمگیری داشته است. به طوری که در سال های اخیر با موج جدید مهاجرت نخبگان مواجه بوده ایم.

مهاجرت یک روند اجتماعی است و پیامدهای زبانی، اجتماعی، فرهنگی و روانی گوناگون دارد که هویت و ارزش های مهاجر را دستخوش تغییر می سازد. مهاجرت سبب ایجاد تماس ها، برخوردها، ارتباطات گوناگون و ... در جامعه میزبان می شود که گسترش این عوامل موجب به وجود آمدن پدیده دو زبانی و چند زبانی در سطح فردی و اجتماعی می شود چرا که مهاجر ناگزیر به انطباق زبانی و فرهنگی با جامعه میزبان دست می زند و تلاش می کند به گونه ای کم و بیش عادی در جامعه جدید جایگاهی پیدا کند (فلاحی، ۱۳۹۵: ۹۵-۹۶). مسئله مهاجرت نخبگان یک مسئله چند بعدی است که از ابعاد سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و در نهایت جمعیتی می توان به آن توجه کرد. پدیده مهاجرت نخبگان از حادثترین مسائل و مشکلات کشورهای در حال توسعه به ویژه ایران می باشد. با اینکه تقریباً نیم قرن از مطرح شدن واژه مهاجرت نخبگان گذشته است هنوز تعریف دقیقی

از آن که مورد قبول صاحب نظران باشد وجود ندارد. بیش از نیمی از نخبگان ایرانی مهاجر، برای ادامه تحصیل و یا کار در مراکز تحقیقاتی علمی، کشور آمریکا را به عنوان مقصد انتخاب کرده اند (جوادزاده، ۱۳۹۴: ۲). نیروی انسانی به ویژه نیروی متخصص، در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر جامعه نقش اساسی ایفا می کند (راهشخور و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۴). سرمایه انسانی از ابزارهای مهم توسعه است و توسعه نیز منوط به حفظ سرمایه انسانی است. به عبارت دیگر، سرمایه انسانی یا همان نیروهای متخصص و ماهر، هم ابزار و هم هدف توسعه هستند. امروزه نیروی ذهنی، مغزی، تفکر و مدیریت جامعه یک ثروت محسوب می شود و مهاجرت اندیشمندان و روشنفکران می تواند موازنه ی علمی یک سرزمین را با چالش جدی مواجه کند. در دوران جدید و همگام با تحولات شتابان آن، به ویژه با پدیده ی جهانی شدن فرهنگ و گسترش ارتباطات و رسانه ها، شاهد ابعاد تازه ای از مهاجرت نخبگان علمی هستیم. اکنون شاخص های بنیادین توسعه دگرگون شده و شاخص بهره مندی از نیروی انسانی پژوهنده، خلاق و کارا و توجه به خلاقیت های ذهنی و مانند آن، جای شاخص های کمی، چون میزان تولید ناخالص ملی را گرفته است (میرترابی و خاوری نژاد، ۱۳۹۳: ۲۰۰-۲۰۱).

اگر چه مهاجرت همواره در طول تاریخ و در جوامع گوناگون پدیده ای مرسوم بوده اما امروزه روند تصاعدی مهاجران به ویژه دانشجویان زنگ خطری برای پیشرفت کشورهای در حال توسعه مانند ایران تلقی می گردد. انجام تحقیقات در زمینه مهاجرت جوانان به خارج از کشور علاوه بر این عوامل مؤثر بر این پدیده را شناسایی می کند به بررسی دیدگاه های عمده در جامعه شناسی پرداخته و راه را برای گسترش دیدگاه های جدید هموار می سازد (راهشخور و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۳-۸۴).

در دوران کنونی، توسعه در هر کشوری بیش از هر عاملی بر نیروی انسانی تکیه دارد، با استفاده از نیروی متخصص می توان یک کشور را هر چه سریعتر و بهتر به سمت توسعه پایدار پیش برد. به دلیل نقش مهم عامل انسانی در پیشرفت کشورهای توسعه یافته، توجه به نیازها و تأمین نظر این قشر اهمیت زیادی دارد. چنانچه در نتیجه بی توجهی به نیروی انسانی کارآمد چنین ثروت عظیمی را به راحتی از دست دهیم، زیان حاصل جبران پذیر نیست و نتایج آن در تمام ابعاد توسعه کشور مشاهده خواهد شد (حکیم زاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۸۲). در هر جامعه، ساخت اجتماعی مجموعه ای از فرصت ها و امکانات و در عین حال محدودیت ها را ایجاد می کند. برای نخبگان مشکلات کار و فعالیت های علمی در جوامعی که ساخت اجتماعی منظمی نداشته و یا محدودیت های ساختاری زیادی را در مقابل افراد قرار می دهند می تواند یکی از عوامل منجر به امر مهاجرت باشد. پژوهش

حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال اصلی می باشد که نگرش دانشجویان دانشگاه شریف و علم صنعت به پدیده مهاجرت چگونه است؟

جوادزاده، پدرام (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان « علل مهاجرت نخبگان ایرانی به دانشگاه های آمریکا » پرداخت. این تحقیق پژوهشی کاربردی است و روش مورد استفاده در آن پیمایش است. برای اندازه گیری داده ها از پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری به دو دسته تقسیم شده است. دسته اول از میان دانشجویان فوق لیسانس و دکترای رشته های فنی که برای ادامه تحصیل و کار به کشور آمریکا (دانشگاه مینسوتا) مهاجرت نموده و دسته دوم از دانشجویان دانشگاه های تهران، امیرکبیر و صنعتی شریف انتخاب شده اند. برای تحلیل داده ها از روش آمار توصیفی و رگرسیون و برای آزمون فرضیات از رگرسیون لجستیک استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که بین طبقه اجتماعی و مهاجرت رابطه معناداری وجود ندارد، رابطه بین سبک زندگی ایرانی و مهاجرت معکوس بوده و بین ساخت اجتماعی ایران و مهاجرت نخبگان رابطه مستقیمی وجود دارد.

سعادت و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی به بررسی مهاجرت خارجی و پیامدهای آن با تأکید بر مهاجرت نخبگان پرداخته اند: سرمایه انسانی عامل مرثر در رشد و توسعه اقتصادی یک کشور می باشد، بنابراین هر جامعه ای جهت رسیدن به شکوفایی اقتصادی نیازمند وجود آن می باشد. تجربیات بین المللی پیش گیری مهاجرت حاکی از آن است که ایجاد انگیزه و بستری مناسب برای ماندن متخصصان و نخبگان در کشورهای مبداء، یکی از مهمترین سیاست بلند مدت و اساسی برای پیشگیری از مهاجرت این گروه در کشورهای در حال توسعه بوده و گامی اساسی در راستای توسعه و پیشرفت کشورهای مذکور می باشد. از این رو مقاله حاضر نیز با رویکرد کیفی از نوع اسنادی و کتابخانه ای در جهت تبیین پیامدهای مهاجرت های خارجی با تأکید بر مهاجرت نخبگان و متخصصین به رشته تحریر درآمده است.

اورتین دیمتری سلیموس (۲۰۱۷) در تحقیق با عنوان « بررسی تجارب جوانان از مهاجرت و پناهندگی در ویندزور کانادا » پرداخت. روش تحقیق در این پژوهش مصاحبه عمیق می باشد. جامعه آماری مهاجران و پناهندگان در ویندزور، انتاریو در کانادا می باشند. روش نمونه گیری کیفی می باشد. در این پژوهش مهاجران جوان و پناهنده با فرصت ها و محدودیتهای زیادی روبرو هستند. نتیجه تحقیق نشان می دهد که جوانان مهاجر با یک حس اجتماعی مداومی برخوردارند که برای بسیاری از مهاجران جوان و پناهنده همراه بوده است و عبارتند از: موقعیت نامشخص آنها در جامعه ای که به آن ها کمک می کند و همچنین مانع آنها می شود در حالی که آنها را قبول می کند و آنها را رد می کند.

هلبینگ و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان بسیج هویت ها: تحقیق درباره رابطه بین گفتار نخبگان و عقیده عمومی درباره هویت ملی در دموکراسی های توسعه یافته آورده اند: در طول دهه گذشته موضوع هویت ملی اهمیت قابل توجهی یافته است پس از اینکه رؤسای دولتها این را یک مسأله سیاسی مهم در بافت جهانی شدن و فرآیند یکپارچگی اروپایی ساخته اند. مطالب تاریخی زیادی وجود دارد که بر نقش نخبگان سیاسی در تشکیل هویت های ملی تأکید کرده است. در حالیکه این بحث به طور وسیعی در بحث های عمومی و دانشگاهی مطرح می شود به سختی تحقیق تجربی در خصوص این موضوع وجود دارد. بنابراین ما این رابطه را با ترکیب برنامه بررسی های اجتماعی و تحلیل محتوای معانی بسیج نخبگان از پروژه تطبیقی آزمایش می کنیم. نتایج نشان می دهد که یک همپوشانی بین گفتار سیاستمداران از مفاهیم انحصاری درباره هویت ملی و بیانات تشدید شده از هویت ملی قومی و مدنی در عقیده عمومی وجود دارد.

تحقیقاتی که در زمینه مهاجرت انجام شده است؛ موضوعاتی از جمله علل مهاجرت نخبگان ایرانی به دانشگاه های آمریکا، علل مهاجرت نخبگان از ایران از منظر اقتصاد سیاسی بین الملل، بررسی علل مهاجرت نخبگان دانشگاهی از مازندران، تحصیلات و مهاجرت به خارج از کشور عامل به وجود آورنده جامعه آمریکایی- ایرانی، بررسی تجارب جوانان از مهاجرت و پناهندگی در ویندزور کانادا، مهاجرت دانشجویان بین المللی: نتایج و پیامدهای آن و ... به انجام رسیده است. هر چند نتایج تحقیقات مذکور همگی ارزشمند می باشند، اما اکثر تحقیقات انجام شده دارای مفاهیم روانشناختی هستند و شاخص های تبیین جامعه شناختی نگرش دانشجویان را مورد بررسی قرار داده اند به انجام نرسیده است. پژوهش حاضر برخلاف پژوهش های فوق با زبان جامعه شناسی به دنبال بررسی ارتباط بین مهاجرت در دانشجویان دولتی (شریف و علم و صنعت) به پدیده مهاجرت و ابعاد آن از جمله سبک زندگی خانواده، طبقه اجتماعی، امید به آینده، توسعه یافتگی، محرومیت نسبی، بودن فامیل در خارج و ترغیب به رفتن و ... به پدیده مهاجرت می باشد.

با توجه به اینکه یک نظریه نمی تواند به طور کامل موضوع مزبور پوشش دهد، لذا برای چارچوب نظری، از نظریه های ویلن، فلم، مایک، نظام جهانی والرشتاین، توماس، وبر و ... استفاده می شود.

یکی از متغیرهای اساسی که سطح و کیفیت مهاجرت را تحت تأثیر قرار می دهد، امید است. امید محصول ارزیابی افراد است از این که تا چه حد می توانند بر عرصه تصمیمات و سیاست ها اثرگذار باشند. استوتلند تعریف نسبتاً دقیقی از واژه امید، ارائه داده است. وی امید را خلاصه و ترکیبی از انتظار رسیدن به هدف و میزان آن به عنوان احتمال دستیابی به هدف در نظر گرفته است.

منظور از هدف آن چیزی است که فرد آن را به عنوان آرمان و یا امری مطلوب برای خویش تصور کرده است. به نظر می رسد هرچه احتمال دسترسی به هدف و اهمیت آن هدف بیشتر باشد، تأثیر مثبت آن بر فرد بیشتر خواهد بود (جعفری معطر، ۱۳۸۷: ۴۲). نظریه سرمایه داری؛ متأثر از دیدگاه های کلاسیک و جوامع سرمایه داری است. بر اساس این نظریه خروج نیروهای متخصص مربوط به مسائل داخلی کشورهای توسعه نیافته است. به طوری که این کشورها با سوء مدیریت خود و تحت تاثیر عوامل درونزای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش زمینه های بروز فرار مغزها را به وجود می آورند. بر این اساس وجود نظام های کهنه آموزش ملی، فقدان برنامه ریزی کافی جهت آموزش دانشجویان و عدم بهره برداری مناسب از مهارت و تخصص دانش آموختگان در کشورهای توسعه نیافته اولین زمینه های عینی و ذهنی خروج نیروهای متخصص را فراهم می سازد (جعفری معطر، ۱۳۸۷: ۴۶).

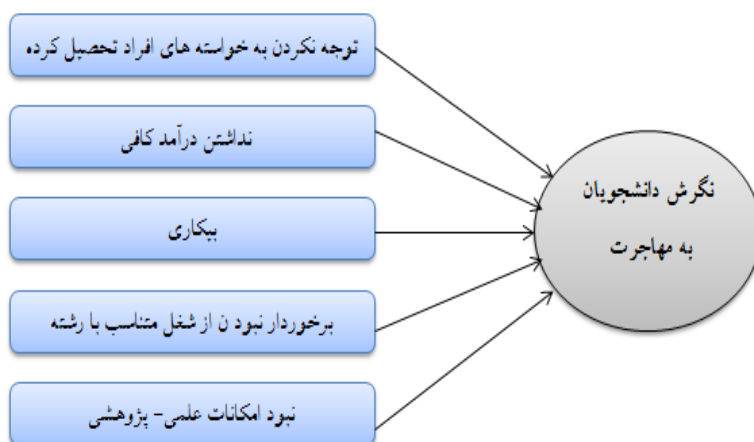
دیدگاه ویلن اشاره دارد که؛ قدرت پولی و مالی مبنایی برای شهرت آدمی در جامعه است. لیکن وی برای آنکه پول و ثروت به افتخار و منزلت تبدیل شود باید تبدیل به مصرف متظاهران و خودنمایانه شود. با مصرف چشمگیری که مصرف نمایی نام دارد، خود را از سایرین متمایز می کند و هم برای خود ارزش والاتری قایل می شود و شیوه رفتاری و مصرفی خود را به مثابه مد به دیگران تحمیل می کند (ویلن، ۱۳۸۶: ۵۶). نظریه نلم، تئوری است که به مهاجرت به مثابه یک راهبرد، جهت متنوع کردن سبد مالی خانواده نگاه می کند به بیان دیگر افراد در این تلاش خانوادگی برای دگرگونی اقتصاد و بالا بردن درآمد خانوار، به بازار کار دیگر مهاجرت می کنند.

از نگاه مایک فدرستون آن چه در پست مدرنیته یافت می شود تأکیدی است بر محو شدن مرز میان هنر و زندگی روزمره، فرو ریختن تمایز بین هنر والا و فرهنگ توده ای / عامیانه، آشفتگی سبکی کلی و در هم آمیختن بازیگوشانه ی نشانه ها و رمزها. این ویژگی های کلی نظریه های پست مدرن که بر متعادل و همتراز کردن سلسله مراتب نمادین، ضد بنیادگرایی و تمایلی کلی به سوی طبقه بندی زدایی فرهنگی پا می فشارند، می توانند به اموری که به عنوان تجارب نوعی پست مدرن در نظر گرفته می شوند، مرتبط گردند.

و بر در خلال بحث از شانس های زندگی به گروه های منزلتی پرداخت. در مورد شانس ها معتقد است شانس های زندگی نظیر سن، جنس و قومیت بر انتخاب های فرد تأثیر فراوانی دارند.

فرضیات تحقیق

بین توجه نکردن به خواسته های افراد تحصیل کرده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.
 بین نداشتن درآمد کافی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.
 بین بیکاری و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.
 بین برخوردار نبودن از شغل متناسب با رشته تحصیلی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.
 بین نبود امکانات علمی - پژوهشی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

شکل ۱: مدل پژوهش

روش پژوهش :

پژوهش حاضر از نظر هدف پژوهش کاربردی و از نظر روش همبستگی می باشد. این پژوهش از نظر منطق اجرای پژوهش از منطق قیاسی، از نظر زمان انجام پژوهش مقطعی و از نظر نوع داده ها کمی می باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه شریف و علم و صنعت است که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۷۹ نفر از آنها به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش برای انتخاب نمونه از روش نمونه گیری تصادفی ساده^۵ استفاده شد. سطح تحلیل در این تحقیق سطح خرد می باشد، زیرا در این تحقیق نگرش جوانان تهران در ارتباط با متغیرها و عوامل مورد نظر ارزیابی شده است. واحد

^۵ - Simple Random Sampling

تحلیل در این پژوهش نیز کلیه کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل در سال ۱۳۹۷-۱۳۹۸ هستند و همچنین واحد مشاهده نیز در تحقیق حاضر فرد است، زیرا پرسشنامه ها توسط افراد تکمیل گردیده است. در تحقیق حاضر برای تجزیه و تحلیل داده ها از دو بخش توصیفی (شاخص های گرایش به مرکز و پراکندگی) و شاخص های استنباطی (همبستگی و رگرسیون) با استفاده از نرم افزار spss استفاده شد.

جدول ۲: مربوط به پایایی متغیرهای مورد استفاده

مقدار الفای کرونباخ	نامه متغیر
۰/۷۰	توجه نکردن به خواسته های افراد تحصیل کرده
۰/۷۵	نداشتن درآمد کافی
۰/۷۹	بیکاری
۰/۷۴	برخوردار نبودن از شغل متناسب با رشته تحصیلی
۰/۷۰	نبود امکانات علمی - پژوهشی
۰/۷۵	نگرش به مهاجرت

یافته های پژوهش :

در این قسمت از تحقیق برای آزمون متغیرها و فرضیه های تحقیق، تحلیل های دو متغیره تحقیق صورت خواهد گرفت و با استفاده از تکنیک های آمار استنباطی مثل ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون به بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته و بررسی فرضیه های تحقیق خواهیم پرداخت.

قبل از آزمون فرضیات؛ شرط استفاده از آزمون‌های پارامتریک از جمله آزمون رگرسیون و مدل مسیر، نرمال بودن داده‌های پژوهشی است. و این اصل بنابر قضیه حد مرکزی و زیاد بودن تعداد نمونه (حدود ۳۷۹ نفر) فرض بر نرمال بودن داده‌ها گرفته می‌شود ولی باز برای آزمون نرمال بودن داده‌های آزمون گلوگوگروف اسمیرنوف برای تک تک متغیرها صورت گرفته است که نتایج آن در جدول (۱) آمده است.

جدول ۳: مربوط به آزمون کلاماواسمیرنوف جهت مشخص کردن نرمال بودن داده‌ها

متغیرهای شغلی	تُرّف	سطح معناداری
توجه نکردن به خواسته‌های افراد تحصیل کرده	۱.۳۱۰	.۰۶۵
نداشتن درآمد کافی	۱.۲۴۱	.۰۹۲
بیکاری	۱.۱۳۹	.۱۴۹
برخوردار نبودن از شغل متناسب با رشته تحصیلی	۱.۲۸۶	.۰۷۳
نبود امکانات علمی - پژوهشی	۱.۱۶۷	.۱۳۱

نگرش به مهاجرت	.۹۸۷	.۲۸۴
-------------------	------	------

در آزمون کولموگروف - اسمیرنوف هرگاه سطح معناداری متغیرها بیشتر و بزرگتر از سطح (۰/۰۵) باشد می‌توان گفت داده‌ها دارای توزیع نرمال هستند لذا همانطور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌گردد همه متغیرها سطح معناداری آن‌ها بزرگتر از (۰/۰۵) است.

شاخص کفایت حجم نمونه متغیر مهاجرت

از آنجایی که مقدار شاخص KMO برابر ۰/۹۴ (بالای ۰/۷) است، تعداد نمونه برای تحلیل عاملی و تحلیل مسیر با مدل معادلات ساختاری کافی می‌باشد. همچنین مقدار sig آزمون بارتلت، کوچکتر از ۵ درصد است که نشان می‌دهد ارتباط معنی‌داری بین متغیرها وجود دارد و تحلیل عاملی برای شناسایی مدل ساختاری مناسب است.

جدول ۴: شاخص KMO و آزمون بارتلت برای بررسی کفایت نمونه

مقدار KMO	آماره آزمون بارتلت	درجه آزادی	سطح معنی داری
۰/۹۴	۹۵۳۱/۷۱	۹۹۰	۰/۰۰۱

آزمون فرضیات پژوهش

بین توجه نکردن به خواسته‌های افراد تحصیل کرده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۵ : ضریب همبستگی بین توجه نکردن به خواسته‌های افراد تحصیل کرده و نگرش دانشجویان به مهاجرت

متغیر		نگرش به مهاجرت
ضریب همبستگی	سطح معناداری	

۰/۰۰۱	۰/۸۵	توجه نکردن به خواسته های افراد تحص کرده
-------	------	---

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۸۵ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می توان گفت با تغییر توجه نکردن به خواسته های افراد تحصیل کرده ، نگرش به مهاجرت نیز تغییر پیدا خواهد کرد. لذا می توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین توجه نکردن به خواسته های افراد تحصیل کرده و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می شود.

بین نداشتن درآمد کافی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۶: ضریب همبستگی بین نداشتن درآمد کافی و نگرش دانشجویان به مهاجرت

نگرش به مهاجرت		متغیر
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۱	۰/۷۰	نداشتن درآمد کافی

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۷۰ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می توان گفت با بالا رفتن نداشتن درآمد ، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین نداشتن درآمد کافی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می شود.

بین بیکاری و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۷: ضریب همبستگی بین بیکاری و نگرش دانشجویان به مهاجرت

نگرش به مهاجرت		متغیر
سطح معنادار	ضریب همبستگی	
ی		
۰/۰۰۱	۰/۶۵	بیکاری
۰		

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۶۵ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می توان گفت با افزایش بیکاری، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین بیکاری و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می شود. بین برخوردار نبودن از شغل متناسب با رشته تحصیلی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۸: ضریب همبستگی بین برخوردار نبودن از شغل متناسب با رشته تحصیلی و نگرش دانشجویان به مهاجرت

نگرش به مهاجرت		متغیر
سطح معناداری	ضریب همبستگی	

۰/۰۰۱	۰/۷۰	برخوردار نبودن از شغل متناسب با رش تحصیلی
-------	------	--

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۷۰ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می توان گفت با برخوردار نبودن از شغل متناسب با رشته تحصیلی ، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می توان گفت فرض پژوهش مبنی بر بین برخوردار نبودن از شغل متناسب با رشته تحصیلی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می شود.

بین نبود امکانات علمی - پژوهشی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد.

جدول ۹: نبود امکانات علمی - پژوهشی و نگرش دانشجویان به مهاجرت

نگرش به مهاجرت		متغیر
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۱	۰/۶۰	نبود امکانات علمی پژوهشی

نتایج ضریب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار شده است. همچنین نتایج ضریب همبستگی ۰/۶۰ شده است که جهت آن مثبت است به عبارتی می توان گفت با نبود امکانات علمی - پژوهشی ، نگرش به مهاجرت نیز افزایش پیدا خواهد کرد. لذا می توان گفت فرض پژوهش مبنی بر نبود امکانات علمی - پژوهشی و نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه وجود دارد، تایید می شود.

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی پدیده مهاجرت از دیدگاه دانشجویان دولتی (شریف و علم و صنعت) اجرا شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین توجه نکردن به خواسته های افراد تحصیل کرده، نداشتن درآمد کافی، بیکاری، برخوردار نبودن از شغل متناسب با رشته تحصیلی، نبود امکانات علمی - پژوهش، با نگرش دانشجویان به مهاجرت رابطه معناداری وجود دارد. امکانات علمی - پژوهشی هر کشور به طور بالقوه یکی از محوری ترین و تعیین کننده ترین نهاد های اجتماعی در تحقق توسعه کشور ها به حساب می آید زیرا در بین سیستم های اجتماعی و اقتصادی یکی از قدیمی ترین و چالش برانگیز ترین نهاد های جامعه بشری است و از طرفی جامعه علمی که بقای آن منوط به خلق دانش از طریق تحقیق و پژوهش است تعیین کننده شکوفایی بخش آموزشی از طریق دانش و نوآوری است. لذا کارآمد بودن نظام آموزشی منجر به جذب گروه های علمی و ماندن آن ها در کشور خواهد شد و نبود آن منجر به ایجاد نگرش مهاجرت در قشر علمی خواهد شد. همچنین نداشتن درآمد کافی؛ گروه بندی وسیعی از افراد است که دارای منابع اقتصادی مشترکی هستند و این منابع می توانند شدیداً بر نوع شیوه زندگی تأثیر بگذارد زیرا پایه های اصلی اختلافات طبقاتی؛ تفاوت در ثروت و شغل است. مالکیت ثروت به همراه شغل، پایه های اصلی اختلافات طبقاتی را تشکیل می دهند طبقه یک فرد دست کم تا اندازه ای اکتسابی است، اما نه اینکه صرفاً در بدو تولد منسوب می گردد. آن گونه که در انواع دیگر نظام قشر بندی معمول است. تحرک اجتماعی - حرکتی صعودی یا نزولی در ساخت طبقاتی - بسیار معمول تر از انواع دیگر است که هر چقدر فرد در جامعه احساس تحرک بیشتری داشته باشد و یا ان جامعه را مکانی برای تحرک بیشتر خود بداند نسبت به زندگی در ان جامعه با رغبت تر می شود. بیکاری ، یکی دیگر از متغیرهای تأثیرگذار بر کیفیت زندگی و کارایی و شادابی افراد جامعه و به ویژه نسل جوان است. وقتی بیکاری در ارتباط با قشر دانشجو به عنوان آینده سازان جامعه مطرح می شود، اهمیت آن دوچندان می شود زیرا امید در بردارنده تصورات و توجه افراد به آینده است و با تصور که احتمال دارد نتایج مثبت حاصل گردد باعث تلاش فرد می گردد. مسلم است هر چقدر در جامعه بیکاری بیشتر باشد تلاش فرد نیز به همان میزان کاهش

پیدا خواهد کرد و برعکس هر چقدر بیکاری کمتر باشد به همان اندازه تلاش فرد افزایش پیدا خواهد کرد و در نهایت می توان گفت از آنجا که کار به عنوان انگیزش مثبت محسوب می شود که بر احساس موفقیت، عامل فعال انرژی و هدف گرایی و مسیر برنامه ریزی جهت رسیدن به هدف محسوب می شود تاثیر زیادی بر نگرش به مهاجرت دانشجویان خواهد داشت.

وجود ابهام در هر کاری به خصوص مهاجرت تاثیر زیادی بر نگرش فرد دارد. زمانی که جنبه های یک امر بر فرد مشخص نباشد و مبهم باشد فرد تجزیه و تحلیل کمتری نسبت به آن قضیه در سیستم پردازش اطلاعاتی خود خواهد داشت. زمانی که افراد دوستانی و یا خویشاوندانی در خارج از کشور دارند می توانند اطلاعات تازه ای دریافت کنند و قسمت های مبهم را روشن تر کنند و با کسب اطلاعات بیشتر نسبت کشور مقصد، نسبت به آن تجزیه و تحلیل بیشتری می کنند و گاه تشویق غیر مستقیم خویشاوندان و دوستان و گفتن تجربه های موفق آمیز آنها باعث ایجاد انگیزه و نگرش به مهاجرت در دانشجویان می شود. نتایج یافته های این تحقیق با پژوهش های؛ طالبی زیدی (۱۳۸۸) با عنوان "بررسی علل مهاجرت نخبگان دانشگاهی از مازندران طی سال ۱۳۷۰ الی ۱۳۸۰" که بیان کرد یکی از علل مهم در مهاجرت نخبگان می تواند بومی بودن همسران آن در مقصد باشد، هرچند تنها علل نمی تواند باشد ولی می توان به عنوان یک علت محسوب کرد، همسو می باشد. همچنین با پژوهش ماری و همکاران (۲۰۰۲) با عنوان "به دنبال پناه گرفتن، از دست دادن امید: پدر و مادر و کودکان در بازداشت مهاجرت" که بیان می کند از دست دادن امید باعث تمایل به پناهندگی و مهاجرت می شود همسو می باشد. نتایج این بخش همچنین از پژوهش حاجی یوسفی و همکاران (۱۳۸۵) که بیان می کنند نداشتن کار برای خود و خانواده به عنوان عاملی تاثیر گذار در پدیده مهاجرت دانشجویان است، حمایت می کند. نتایج یافته های این پژوهش با پژوهش هوئن و همکاران (۲۰۱۸) با عنوان مهاجرت و تحرک اجتماعی که به این نتیجه رسیدند مهاجرت باعث تحرک اجتماعی و تغییر در درآمد می شود، همسو است. و از پژوهش برولل و همکاران (۲۰۰۸) با عنوان "مهاجرت و وضعیت سلامت خود طبق طبقه اجتماعی و جنسیتی: اهمیت محرومیت از مواد، سازمان کار و کار خانگی" که عنوان می کند در بین طبقه اجتماعی و مهاجرت رابطه وجود دارد حمایت می کند. نتایج یافته های این پژوهش با پژوهش با آگوستین و همکاران (۲۰۱۹) با عنوان نگرش های اجتماعی نسبت به مهاجرت و فرصت های آموزشی کودکان مهاجر که به این نتیجه رسیدند مهاجرت می تواند فرصت آموزشی بهتری برای کودکان مهاجر فراهم کند همسو می باشد. نتایج این پژوهش همچنین از یافته های بردسن و همکاران (۲۰۱۹) با عنوان مهاجرت فرهنگی و آموزشی همسو می باشد.

در راستای فرضیات پژوهش می توان گفت در برابر جاذبه های کشورهای مقصد نمی توان کاری انجام داد. بنابر این منطقی ترین راه حل پرداختن به عوامل دافعه ای است که زمینه خروج این افراد را فراهم می کند. نظام انگیزشی مخدوش و عدم انگیزه کار در حوزه تحقیق، توجه ناکافی به تخصص گرایی، نظام حقوق و مزایای بسیار ناکافی و ناکارآمد، بودجه های اندک پژوهشی، ارتباط ضعیف متخصصان با مراکز علمی - تحقیقاتی خارج از کشور و عوامل بی شمار دیگر جزء این عوامل دافعه هستند که بهتر است هر کدام به نوبه خود بهبود یابد در این زمینه پیشنهاد می شود فرصت های شغلی برای دانشجویان در کشور ایجاد شود و یا اینکه تسهیلاتی در این زمینه در اختیار آنها قرار گیرد تا بتوانند زمینه های شغلی خود را مستحکم نمایند. این کار می تواند از طریق هم اندیشی دانشگاه با مراکز و موسسات و در سطح بالاتر با اداره کار و رفاه اجتماعی صورت پذیرد.

منابع

- جوادزاده، پدram (۱۳۹۴)، علل اجتماعی مهاجرت نخبگان ایرانی به دانشگاه های آمریکا، مجله مدیریت فرهنگی، سال نهم، شماره ۲۸.
- جعفری معطر، فریدون (۱۳۸۷)، مهاجرت نخبگان (بررسی زمینه های موثر بر گرایش دانش آموزان نخبه به مهاجرت از کشور)، چاپ اول، تهران: موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
- حاتمی، علی؛ جهانگیری، جهانگیر؛ فتاحی، سجاد (۱۳۹۱)، « بررسی عوامل مرتبط با گرایش دختران تحصیل کرده به مهاجرت به خارج از کشور: « مطالعه موردی دانشجویان دختر مراجعه کننده به مراکز اعزام به خارج دانشجو شهر شیراز» ، فصلنامه علمی - پژوهشی جامعه شناسی زنان ، سال سوم، شماره دوم، صص ۵۵-۸۰.
- حکیم زاده، رضوان؛ طلایی، ابراهیم؛ جوانک، ماندانا (۱۳۹۲)، تأثیر عوامل آموزشی، اجتماعی و فرهنگی بر تمایل به مهاجرت از کشور در دانشجویان دانشگاه تهران، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره ۶۹، صص ۸۱-۱۰۲.
- راهشخور، مریم؛ رفیعیان، مجتبی؛ امینی، الهام (۱۳۹۱)، بررسی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی بر مهاجرت دانشجویان ایرانی به خارج از کشور (نمونه موردی: دانشگاه علوم پزشکی پته، شهر پچ کشور مجارستان)، فصلنامه پژوهش اجتماعی، دوره ۵، شماره شانزدهم، صص ۷۳-۹۲.

طالبی زیدی، عباسعلی، رضایی، جمشید(۱۳۸۸)، « بررسی علل مهاجرت نخبگان دانشگاهی از مازندران طی سال های ۱۳۷۰-۱۳۸۰»، فصل نامه مدیریت، سال ششم، شماره ۱۶، صص ۵۹ - ۶۸.

فلاحی، کیومرث(۱۳۹۵)، بررسی رابطه تعلق خانوادگی، هویت ملی و پایبندی به ارزش ها با میزان مهاجرت دانش آموزان المپیادی به خارج از کشور، فصلنامه خانواده و پژوهش شماره ۲۹.

میرترابی، سعید؛ خاوری نژاد سعید(۱۳۹۳)، علل مهاجرت نخبگان از ایران از منظر اقتصادی سیاسی بین الملل (با تأکید بر دهه ۱۳۸۰)، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین الملل، شماره ۱۹.